

Activities of juvenile affairs commissions in the Zhytomyr region in the first half of the 1980s

Igor M. Vlasyuk

Zhytomyr Ivan Franko State University

PhD. (History), Associate Professor (Ukraine)

email: vlasyuk@zu.edu.ua

ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-4679-4101>

ResearcherID Web of Science: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/454467>

Scopus ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57847647200>

Abstract.

The purpose of the study is to analyze the activities of juvenile affairs commissions in the Zhytomyr region in the first half of the 1980s including relevant measures to prevent offenses committed by schoolchildren. **The methodological basis of the study** is made up of general methods of analysis and synthesis, comparative and statistical methods (for analyzing indicators of the work of commissions on juvenile affairs); historical method, as well as the principles necessary for an impartial and comprehensive study of the problem of this research (objectivity, historicism and scientificity). **The scientific novelty of the study** lies in the comprehensive analysis of the activities of the juvenile affairs commissions in the Zhytomyr region in the first half of the 1980s. The archival documents that have not previously been put into scientific circulation were involved. **Conclusions.** The first half of the 1980s was the final period in the socio-political life of the Ukrainian SSR, which preceded the perestroika processes. The contradictions and crisis phenomena in the population's mind, including minors, intensified. Analysis of statistics on juvenile delinquencies in the juvenile affairs commissions' reports shows that their number did not decrease, with the exception of certain years. The number of crimes committed by the minors under the influence of alcohol increased. The commission prevented the minors' illegal activity by holding conversations, film lectures on relevant topics, legal measures, etc. Crimes against personal property and hooliganism prevailed among the juvenile delinquencies. It should be noted that among the main reasons of the ineffective work of the juvenile affairs commissions was weak control over their behavior and dysfunctional families. In the Zhytomyr city and region the problem of committing offenses by minors was quite acute during the mentioned period. In their behavior, the students reflected the problems of the society of that time and crisis phenomena that had not yet reached a critical level. An urgent task for the juvenile affairs commissions was communication with law enforcement agencies and the public. Further research is needed to identify changes in the work of the juvenile affairs commissions in the Zhytomyr region in the period from the second half of the 1980s to early 1990s.

Keywords: juvenile affairs commissions; offenses; crimes; minors; Zhytomyr region; Ukrainian SSR.

Діяльність комісій у справах неповнолітніх у Житомирській області в першій половині 1980-х рр.

Ігор Власюк

Житомирський державний університет імені Івана Франка

кандидат історичних наук, доцент (Україна)

email: vlasyuk@zu.edu.ua

ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-4679-4101>

ResearcherID Web of Science: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/454467>

Scopus ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57847647200>

Анотація.

Мета дослідження – аналіз діяльності комісій у справах неповнолітніх у регіоні Житомирської області в першій половині 1980-х рр., відповідних заходів щодо профілактики правопорушень, вчинених учнівською молоддю. **Методологічну основу** дослідження складають загальні методи аналізу та синтезу, порівняльний та статистичний методи (для аналізу показників роботи комісій у справах неповнолітніх); історичний, а також принципи, необхідні для неупередженого та всебічного вивчення проблеми даного дослідження (об'єктивності, історизму та науковості). **Наукова новизна дослідження** полягає у

.....
комплексному аналізі діяльності комісій у справах неповнолітніх Житомирської області у першій половині 1980-х рр., залученні архівних документів, раніше не введених до наукового обігу. **Висновки.** Перша половина 1980-х рр. була завершальним періодом у суспільно-політичному житті УРСР, який передував перебудовним процесам та у якому посилювалися протиріччя та кризові явища у свідомості населення, у т. ч. неповнолітніх. Аналіз статистики правопорушень неповнолітніх у звітах роботи комісій у справах неповнолітніх показує, що кількість їх не зменшувалася, за виключенням окремих років. Збільшилася кількість злочинів, скоєних неповнолітніми у стані алкогольного сп'яніння. Профілактика скоєння протиправних дій неповнолітніми передбачала проведення бесід, кінолекторіїв на відповідну тематику, правових заходів тощо. Переважали серед правопорушень неповнолітніх злочини проти особистої власності, вчинення хуліганських дій. Необхідно зазначити, що серед головних причин неефективної роботи комісій у справах неповнолітніх був слабкий контроль за їх поведінкою та щодо контролю неблагополучних сімей. У місті Житомирі, районах області у названий період проблема скоєння правопорушень неповнолітніми була досить гострою. Учнівська молодь у своїй поведінці відображала проблеми тогочасного суспільства, кризові явища, що не набули тоді ще критичної межі. Актуальним завданням для роботи комісій у справах неповнолітніх був зв'язок з правоохоронними органами та громадськістю. Подальшого дослідження потребують зміни в роботі комісій у справах неповнолітніх в Житомирській області у другій половині 1980-х – на початку 1990-х рр.

Ключові слова: комісії у справах неповнолітніх; правопорушення; злочини; неповнолітні; Житомирська область; Українська РСР.

Постановка проблеми. Діяльність комісій у справах неповнолітніх в Українській РСР загалом та в регіональному розрізі є важливим напрямом досліджень соціальної історії, історії дітей. Проблема дослідження продовжує бути актуальною і на сучасному етапі розвитку нашої держави. Вивчення досвіду вирішення проблем правопорушень неповнолітніми, асоціальної поведінки їх допомагає виявити взаємозв'язок з тими суспільними відносинами, що склалися в епоху «застою», проаналізувати ступінь ефективності заходів, спрямованих на подолання та профілактику протиправної поведінки підлітків.

Аналіз джерел та останніх досліджень. Джерельну базу проблеми нашого дослідження складають документи Державного архіву Житомирської області: ф. Р. 1150 (Виконавчий комітет Житомирської обласної ради депутатів трудящих) – в них містяться звіти про діяльність комісій у справах неповнолітніх у м. Житомирі та районах області.

Проблема діяльності комісій у справах неповнолітніх, проведення ними відповідних профілактичних заходів знайшла своє часткове відображення у наукових працях, присвячених політиці влади у 1960-х – 1980-х рр. щодо неповнолітніх правопорушників загалом в УРСР. Зокрема, необхідно виділити наукові праці: К. Богатирчук (досліджувала комплексно політику влади цих років для вирішення проблем неповнолітніх) (Богатирчук, 2017); Н. Юзікової (аналіз заходів запобігання злочинності неповнолітніх в СРСР) (Юзікова, 2011); Н. Клішевич (дослідження соціально-педагогічної роботи з підлітками з деліквентною поведінкою в УРСР) (Клішевич, 2010); Л. Штефана, О. Юшко, Н. Борецько (аналіз девіантної поведінки підлітків в УРСР) (Штефан, Юшко, Борецько, 2018) та ін.

Діяльність комісій у справах неповнолітніх в Житомирській області у першій половині 1980-х рр. не була предметом окремих досліджень. Тема частково проаналізована у науковій розвідці О. Буравського та І. Власюка при висвітленні періоду 1970-х рр. (Буравський, Власюк, 2024).

Метою статті є аналіз діяльності комісій у справах неповнолітніх у регіоні Житомирської області в першій половині 1980-х рр., відповідних заходів щодо профілактики правопорушень, вчинених учнівською молоддю та організації її дозвілля.

Виклад основного матеріалу. Перша половина 1980-х рр. для УРСР та Житомирської області завершувала період, який хоч і виглядав ззовні стабільним, однак мав свої явні й приховані проблеми та кризові явища. Вони знайшли своє відображення безпосередньо у суспільній атмосфері та свідомості, обстановці очікування змін та зокрема, поведінці учнівської молоді. Як зазначає Ю. Каганов, молодь була завжди найбільш чутливою та критичною до дійсності, особливо коли відчувала розбіжності між декларованими гаслами та реальним життям. У цьому знаходила свій прояв часткова нелояльність владі (Каганов, 2019, с. 122).

Структура та порядок роботи, повноваження комісій у справах неповнолітніх в УРСР регулювалися відповідним положенням від 26.08.1967 р. (Про затвердження Положення про комісії в справах неповнолітніх Української РСР).

Діяльність комісій у справах неповнолітніх віддзеркалює ті проблеми, правопорушення підростаючого покоління, які були відомі тоді неширокому загалу, а лише у відповідних органах державної влади.

Важливо звернути увагу на ситуацію, пов'язану з правопорушеннями неповнолітніх, насамперед у м. Житомирі. Комісія у справах неповнолітніх при Житомирському міськвиконкомі взаємодіяла з постійними депутатськими комісіями міської Ради народних депутатів. Основною діяльністю комісії був тісний зв'язок з громадськістю, яка заохочувалася для контролю за поведінкою неповнолітніх, особливо тих, хто мав відстрочку виконання вироку, а також неповнолітніх, які повернулися із спеціальних виховних установ.

Усього на обліку цієї комісії станом на 01.01.1985 р. перебували 488 неповнолітніх, з них: 193 школярів, 178 учнів ПТУ, 16 з інших навчальних закладів, 70 працюючих підлітків та 31 не працювали і не навчалися. Протягом 1984 р. було знято з обліку 120 неповнолітніх, як таких, що стали на шлях виправлення. Крім того, на профілактичному обліку перебувало 253 сім'ї, батьки в яких не виконували свої обов'язки щодо виховання дітей. 21 особу було позбавлено батьківських прав (ДАЖО, ф. р. 1150, оп. 4, спр. 1465, арк.165, 168).

Важливого значення надавалося профілактичній роботі серед підлітків, які перебували на обліку в літній канікулярний час. Згідно рішення міськвиконкому №328 від 07.06.1984 р. у всіх житлово-комунальних організаціях за місцем проживання було організовано зведені піонерські загони для дітей з багатодітних, неблагонадійних сімей і таких, що потребували постійного педагогічного впливу.

Також щоквартально проводились загальноміські рейди для виявлення осіб, які ухиляються від навчання, бездоглядних неповнолітніх осіб та ін.; здійснювався контроль за роботою лекторіїв правових знань в усіх школах міста.

Виконуючи заплановані заходи і з врахуванням вимог контролюючої функції комісії проведено перевірки: організації відпочинку школярів і дітей у літній період, робота Палацу піонерів, стан матеріально-побутових умов у школах-інтернатах міста №9, 29, 11, 3, школі-інтернаті для дітей-сиріт; наявності ігрових майданчиків за місцем проживання, робота табору «Юнармієць» тощо. Загалом, у м. Житомирі станом на 1985 рік функціонували 23 підліткові клуби і створювалися ще два спеціалізовані (ДАЖО, ф. р. 1150, оп. 4, спр. 1465, арк.166-167).

Вважаємо доцільним також проаналізувати матеріали діяльності комісії у справах неповнолітніх при Богунському райвиконкомі м. Житомира, зокрема за 1984 р. Увагу комісії було спрямовано на посилення індивідуальної роботи з підлітками, які перебували на її обліку. Разом з інспекцією у справах неповнолітніх районного відділу внутрішніх справ було проведено 18 рейдів для виявлення підлітків, які самовільно залишили сім'ї та навчальні заклади, а також рейди-обстеження неблагонадійних сімей для виявлення дорослих, які втягували неповнолітніх у пияцтво. Представники комісії відвідували підлітків за місцем навчання і проживання, а також запрошувалися для бесід разом з батьками або їх опікунами.

Особлива увага приділялася виховній роботі, що проводилася серед школярів та учнів професійно-технічних училищ. Оскільки випадки розпивання спиртних напоїв неповнолітніми були частим явищем, було проведено спільне засідання з комісією по боротьбі з пияцтвом та алкоголізмом. Для активізації проведення виховної роботи в школах Богунського району комісією та інспекцією у справах неповнолітніх, громадськими організаціями було проведено низку заходів, серед яких необхідно виділити: спільне засідання з батьківськими комітетами у середніх школах №6, 36; перевірка організації відпочинку школярів на зимових та літніх канікулах; перевірка обліку відвідування і працевлаштування учнів вечірньої школи №1; бесіди з учнями та батьками на правову тематику в ряді середніх шкіл міста та школі-інтернаті №4; продовження роботи кінолекторія «Підліток і закон» при кінотеатрі імені Івана Франка (ДАЖО, ф. р. 1150, оп. 4, спр. 1465, арк.139).

Аналіз статистики комісії у справах неповнолітніх при Богунському райвиконкомі м. Житомира за 1984 рік показує, що комісія працювала часто, що було пов'язано із збільшенням кількості правопорушень: на 26 її засіданнях було розглянуто 367 справ на 472 неповнолітніх, 29 справ на 31 батька, які не виконували обов'язки щодо виховання своїх дітей. Зокрема, в інспекцію у справах неповнолітніх було доставлено 507 правопорушників.

Порівняно з 1983 роком злочинність серед неповнолітніх знизилась на 5,8 %. Серед скоєних злочинів неповнолітніх у 1984 р. переважали крадіжки особистої власності громадян (26) та хуліганські дії (6). Крім того, підлітками було здійснено крадіжки державного майна (3), викрадення автотранспорту (3), спроба бивства (1) та інші злочини. Найбільше правопорушень було вчинено учнями професійно-технічних училищ (16). Серйозною проблемою залишалася проблема зайнятості підлітків. Так, у 1984 р. силами комісії та інспекції у справах неповнолітніх району було виявлено 119 таких осіб, з яких вдалося працевлаштувати 36, а 62 відправлено на професійне навчання (ДАЖО, ф. р. 1150, оп. 4, спр. 1465, арк.140-141).

Найбільш складною ділянкою роботи комісій у справах неповнолітніх була профілактична робота з підлітками, яка вимагала комплексного підходу до їх перевиховання. Для цього комісії мали координувати свою роботу з добровільними народними дружинами, опорними пунктами охорони правопорядку, інспекцією у справах неповнолітніх, навчальними закладами, радами з профілактики на підприємствах, батьками підлітків.

Слабкий контроль за особами, які перебували на обліку, прийняття неефективних заходів для заохочення вказаної категорії осіб до праці, відсутність повної персональної відповідальності закріплених наставників, громадських вихователів були одними з головних причин повторного вчинення злочинів та правопорушень. Не дивлячись на прийняті заходи для забезпечення дозвілля молоді, частина підлітків залишалася поза впливом сім'ї, школи, громадських організацій за місцем проживання.

Були також серйозні недоліки у роботі з неблагонадійними сім'ями. Робота з оздоровлення обстановки у таких сім'ях не завжди давала позитивні результати, оскільки не аналізувалися належним чином причини та умови негативної поведінки батьків (ДАЖО, ф. р. 1150, оп. 4, спр. 1465, арк.141-142).

Проблема безконтрольності дітей з боку батьків, що призводило вчинення ними правопорушень не була новою, як це зазначає зокрема у своїй статті О. Андрухів, говорячи ще про 1950-і рр. в УРСР (Андрухів, 2017, с. 32).

Аналіз роботи комісії у справах неповнолітніх при Корольовському райвиконкомі м. Житомира за 1983 рік показує, що протягом цього року було проведено 36 засідань комісії, на яких заслуховувались питання організації та проведення виховної, індивідуально-профілактичної роботи з неповнолітніми загальноосвітніх шкіл та профтехучилищ, стан роботи з багатодітними сім'ями в районі, організації роботи з підлітками, які засуджені з відстрочкою виконання вироку (ДАЖО, ф. р. 1150, оп. 4, спр. 1428а, арк.155).

На спільних засіданнях постійної комісії та комісії у справах неповнолітніх було, зокрема, розглянуто питання: «Стан протиалкогольної пропаганди серед молоді в гуртожитках профтехучилищ». Крім того, на засіданнях комісії у справах неповнолітніх було розглянуто 303 справи на 403 підлітків, 42 справи щодо неблагополучних батьків. На обліку перебувало станом на 1983 рік 246 неповнолітніх та 132 неблагополучних батька, 21 підлітка було засуджено з відстрочкою виконання вироку. Протягом цього року в інспекцію у справах неповнолітніх було доставлено 679 неповнолітніх за здійснення різних правопорушень, з них 224 – за розпивання спиртних напоїв. На території Корольовського району м. Житомира за 1983 рік здійснено 52 правопорушення з участю 82 осіб, проти 49 правопорушень і 76 осіб у 1982 р. (ДАЖО, ф. р. 1150, оп. 4, спр. 1428а, арк.156-158).

З наведеної статистики щодо скоєння правопорушень неповнолітніми у вказані роки в Житомирі можна зробити висновок, що кількість їх була значною у кожному районі міста. Комісії у справах неповнолітніх не завжди ефективно працювали, особливо з неблагонадійними сім'ями, обстановка у яких була головним чинником протиправної поведінки її дітей.

Можна цілком погодитись з висновками окремих дослідників, що боротьба з правопорушеннями неповнолітніх була проблемою не лише правоохоронних органів, а й справою взаємодії відповідних державних органів та громадськості і повинна була мати конкретні позитивні результати, а не лише звітність про кількість проведених заходів (Юзікова, 2011, с. 112).

Важливим є також аналіз роботи районних комісій Житомирської області у справах неповнолітніх в першій половині 1980-х рр.

Наприклад, у 1984 р. на обліку комісії у справах неповнолітніх при виконкомі Черняхівської районної ради перебували 84 підлітки; розглянуто 61 справу на 104 підлітків (крадіжки, грабунки – 49 осіб; хуліганські дії – 22 особи; викрадення автомашини – 1 особа; споживання спиртних напоїв – 8 осіб та ін.). Значний відсоток неповнолітніх правопорушників вказані дії здійснили у стані сп'яніння (42 особи). За віковими категоріями більшість правопорушників мала вік від 16 до 18 років (68); за родом занять: школярів – 53 особи, учнів ПТУ – 38 осіб (ДАЖО, ф. р. 1150, оп. 4, спр. 1465, арк.124).

У звіті про роботу комісії у справах неповнолітніх при виконкомі Чуднівського райвиконкому за 1984 р. можна побачити подібні види злочинів, скоєних неповнолітніми (було розглянуто 41 справу на 53 підлітків) (ДАЖО, ф. р. 1150, оп. 4, спр. 1465, арк. 122).

Отже, ми спостерігаємо тривожну статистику: майже половину правопорушень неповнолітніми було скоєно у стані сп'яніння. Це був період кризових явищ у суспільстві та соціально-економічній сфері, який однак ще досяг свого піку (як це відбулося в роки перебудови в СРСР), а мав більше прихований характер.

Проаналізуємо також заходи окремих районних комісій у справах неповнолітніх, спрямованих на профілактику протиправних дій підлітків. Зокрема, у звіті відповідної комісії при виконкомі Бердичівської районної Ради народних депутатів за 1983 рік йшлося про координацію

зусиль правоохоронних органів та громадських організацій з попередження правопорушень серед неповнолітніх; зазначалося зокрема, що її робота спрямована «на сувору охорону прав та інтересів дітей і дівчат в дусі відданості батьківщині і справі комунізму, неухильного виконання радянських законів і додержання правил соціалістичного співжиття» (ДАЖО, ф. р. 1150, оп. 4, спр. 1428а, арк.15). На думку К. Богатирчук, радянська політико-ідеологічна система впливала на дітей, їх світогляд, заповнювала майже усі сфери повсякденного буття. Влада вважала своїм важливим завданням насадження учням, які ще не були достатньо свідомими у своєму виборі, комуністичного світогляду (Богатирчук, 2017, с. 109).

Усього на обліку Бердичівської районної комісії перебувала 41 неблагополучна сім'я. Було проведено обстеження матеріально-побутових умов проживання даної категорії сімей та розглянуто 7 справ на батьків. Значна увага приділялася багатодітним сім'ям (усього в Бердичівському районі їх було 189). Їм надавалася допомога білизною; виділялися кошти на придбання взуття, одягу, безкоштовне харчування дітей.

Усі неповнолітні, схильні до правопорушень, залучались у табори різного типу, у яких з ними проводилася виховна робота відповідно до їх вікових та індивідуальних особливостей. З метою профілактики правопорушень серед неповнолітніх у цьому ж районі проводилися: лекторій «Закон і ми», рейди «Урок», «Відстрочка», бесіди за круглим столом. Під керівництвом районного комітету правлячої партії проводились сходи громадян у населених пунктах району, на яких значну увагу приділялося питанню антиалкогольної пропаганди та боротьби з правопорушеннями серед неповнолітніх.

На території району за звітний період було скоєно 13 злочинів неповнолітніми Бердичівського та інших районів. Кожне скоєне правопорушення і злочини розглядались за місцем навчання неповнолітніх виконкомом сільських рад та на засіданні комісії (ДАЖО, ф. р. 1150, оп. 4, спр. 1428а, арк.14).

Робота комісії у справах неповнолітніх при Коростенському райвиконкомі за 1983 рік показує, що тут було розроблено комплексний план роботи державних, правоохоронних органів, громадських організацій міста з попередження бездоглядності і правопорушень серед неповнолітніх на 1983-1985 рр. Комісія приділяла постійну увагу питанням правової пропаганди серед неповнолітніх, їх батьків, в якій активно брали участь робітники адміністративних органів, члени комісії. Практикувалося заслуховування звітів про роботу громадських вихователів. У 1983 р. за різні правопорушення до Коростенського міського відділу внутрішніх справ було доставлено 312 неповнолітніх (для порівняння у 1982 р. – 121). У школах міста було проведено збори, індивідуальні та групові бесіди з випускниками з питань профорієнтації; працевлаштовано 203 особи тощо (ДАЖО, ф. р. 1150, оп. 4, спр. 1428а, арк.161-162).

Проблеми скоєння правопорушень неповнолітніми були тісно пов'язаними з організацією владними органами дозвілля для молоді. Вище вже було зазначено, що робота з молоддю тісно поєднувалася з ідейно-політичними заходами. У місті Житомирі, як показує аналіз рішення постійних комісій обласної Ради народних депутатів по культурі, в справах молоді від 17.07.1981 р., проблеми організації дозвілля молоді полягали у занедбанні роботи міського Будинку культури, відсутності приміщень для роботи клубів за інтересами; недостатній культурно-освітній роботі міських кінотеатрів.

Ситуація в районах області була складнішою. Нагальною потребою було розширення мережі гуртків дитячої художньої самодіяльності. У багатьох школах уроки музики та образотворчого мистецтва проводилися на низькому рівні. Вчителі цих предметів не завжди дотримувалися програмних вимог, не забезпечували повного виконання програм. Проблемою була недостатня забезпеченість шкіл кваліфікованими кадрами: 79,6% вчителів музики та 45,4% вчителів образотворчого мистецтва не мали спеціальної вищої освіти. Учні рідко відвідували театри, музеї, виставки художньої творчості, гуртковою роботою при клубах та будинках культури в районах було охоплено усього 5-10% школярів (ДАЖО, ф. р. 1150, оп. 4, спр. 1284, арк. 26, 55, 56).

Висновки. Перша половина 1980-х рр. була завершальним періодом у суспільно-політичному житті УРСР, який передував перебудовним процесам та у якому посилювалися протиріччя та кризові явища у свідомості населення, у т. ч. серед неповнолітніх. Аналіз статистики правопорушень неповнолітніх у звітах роботи комісій у справах неповнолітніх показує, що кількість їх не зменшувалася, за виключенням окремих років.

У місті Житомирі, районах області у названий період проблема скоєння правопорушень неповнолітніми була досить гострою. Збільшилася кількість злочинів, скоєних неповнолітніми у стані алкогольного сп'яніння. Переважали серед правопорушень неповнолітніх злочини проти особистої власності, вчинення хуліганських дій.

Профілактика скоєння протиправних дій неповнолітніми передбачала проведення бесід, кінолекторіїв на відповідну тематику, правових, ідеологічних заходів тощо. Актуальним

.....
завданням для роботи комісій у справах неповнолітніх був зв'язок з правоохоронними органами та громадськістю.

Необхідно зазначити, що серед головних причин неефективної роботи комісій у справах неповнолітніх був слабкий контроль за їх поведінкою та щодо контролю неблагополучних сімей.

Учнівська молодь у своїй поведінці відображала проблеми тогочасного суспільства, кризові явища, що не набули тоді ще критичної межі.

Подальшого дослідження потребують зміни в роботі комісій у справах неповнолітніх в Житомирській області у другій половині 1980-х – на початку 1990-х рр.

Подяка. Висловлюємо щиру вдячність працівникам Державного архіву Житомирської області за сприяння щодо підготовки цієї статті, а також членам редколегії журналу за консультації, надані під час підготовки статті до друку.

Фінансування. Автор не отримав фінансової підтримки для дослідження, авторства та публікації цієї статті.

Джерела та література:

- Андрухів, О. І.** (2017). Історико-правовий досвід застосування карально-профілактичних заходів для подолання злочинності серед неповнолітніх. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького. Серія : Право*, 4, 29-33.
- Богатирчук, К. О.** (2017). Повсякденне життя дітей і підлітків шкільного віку в Українській РСР (друга половина 60-х – перша половина 80-х рр. XX ст.): дис. канд. іст. наук: 07.00.01. Київ: Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. 332 с.
- Буравський, О. & Власюк, І.** (2024). Правопорушення неповнолітніх у Житомирській області в 1970-х рр.: стан та заходи запобігання. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Історія*, 48, 68-74. <https://doi.org/10.31652/2411-2143-2024-48-68-74>
- ДАЖО** – Державний архів Житомирської області
- Каганов, Ю. О.** (2019). Конструювання «радянської людини» (1953-1991): українська версія. Запоріжжя : Інтер-М. 432 с.
- Клішевич, Н. А.** (2010). Становлення соціально-педагогічної роботи з підлітками із делінквентною поведінкою у другій половині 50-х рр. XX – початку XXI ст. *Соціальна педагогіка*, 4, 17-24.
- Про затвердження (1967).** Про затвердження Положення про комісії в справах неповнолітніх Української РСР. Указ Президії Верховної Ради Української РСР від 26.08.1967 №283-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/283-07#Text> (дата звернення: 27.05.2024)
- Штефан, Л. А., Юшко, О. В. & Борейко, Н. Ю.** (2018). Профілактика девіантної поведінки дітей та молоді в Україні: ретроспективний аналіз: монографія. Харків. 200 с.
- Юзікова, Н. С.** (2011). Заходи запобігання злочинності неповнолітніх за радянських часів. *Наукові праці Національного авіаційного університету. Серія: Юридичний вісник «Повітряне і космічне право»*. Київ: НАУ, 4 (21), 111-116.

References:

- Andrukhiv, O. I.** (2017). Istoryko-pravovyi dosvid zastosuvannya karalno-profilaktychnykh zakhodiv dlia podolannya zlochynnosti sered nepovnolitnikh [Historical and legal experience of applying punitive-preventive measures to overcome juvenile delinquency]. *Naukovo-informatsiyni visnyk Ivano-Frankivskoho universytetu prava imeni Korolia Danyla Halytskoho. Seria : Pravo*, 4, 29-33. [in Ukrainian].
- Bohatyrchuk, K. O.** (2017). Povsiakdenne zhyttia ditei i pidlitkiv shkilnoho viku v Ukrainskii RSR (druha polovyna 60-kh – persha polovyna 80-kh rr. XX st.) [Everyday life of children and youth of school age in the Ukrainian SSR (late 1960's - early 1980's): dys. kand. ist. nauk: 07.00.01. Kyiv: Natsionalnyi pedahohichnyi universytet imeni M. P. Drahomanova. 332 s. [in Ukrainian].
- Buravskiy, O. & Vlasiiuk, I.** (2024). Pravoporushennia nepovnolitnikh u Zhytomyrskii oblasti v 1970-kh rr.: stan ta zakhody zapobihannia [Juvenile Delinquency in the Zhytomyr Region in the 1970s: Status and Prevention Measures.]. *Naukovi zapysky Vinnytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Mykhaila Kotsiubynskoho. Seria: Istoriia – Scientific Papers of the Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskiy State Pedagogical University. Series History*, 48, 68-74. <https://doi.org/10.31652/2411-2143-2024-48-68-74>
- DAZHO** – Derzhavnyi arkhiv Zhytomyrskoi oblasti [State Archives of Zhytomyr Region].
- Kahanov, Yu. O.** (2019). Konstruiuvannia «radianskoi liudyny» (1953-1991): ukrainska versiia [Construction of the «Soviet man» (1953-1991): Ukrainian version]. Zaporizhzhia : Inter-M. 432 s. [in Ukrainian].

- Klishevych, N. A.** (2010). Stanovlennia sotsialno-pedahohichnoi roboty z pidlitkamy iz delinkventnoiu povedinkoiu u druhii polovyni 50-kh rr. XX – pochatku XXI st. [The formation of socio-pedagogical work with adolescents with delinquent behavior in the second half of the 1950s – the beginning of the XXI century]. *Sotsialna pedahohika*, 4, 17-24. [in Ukrainian].
- Pro zatverdzhennia** (1967). Pro zatverdzhennia Polozhennia pro komisii v spravakh nepovnitnikh Ukrainskoi RSR [On the approval of the Regulation on commissions for minors of the Ukrainian SSR]. Ukaz Prezhydii Verkhovnoi Rady Ukrainskoi RSR vid 26.08.1967 №283-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/283-07#Text> (data zvernennia: 27.05.2024) [in Ukrainian].
- Shtefan, L. A. & Yushko, O. V. & Boreiko, N. Yu.** (2018). Profilaktyka deviantnoi povedinky ditei ta molodi v Ukraini: retrospektyvnyi analiz [Prevention of deviant behavior of children and youth in Ukraine: a retrospective analysis]: monohrafiia. Kharkiv. 200 s. [in Ukrainian].
- Yuzikova, N. S.** (2011). Zakhody zapobihannya zlochynnosti nepovnitnikh za radyans'kykh chasiv [Measures to prevent juvenile delinquency in the Soviet period]. *Naukovi pratsi Natsional'noho aviatsiynoho universytetu. Seriya: Yurydychnyy visnyk «Povitryane i kosmichne pravo»*, 4 (21), 111-116. [in Ukrainian]

Надійшла до редакції / Received: 11.01.2025

Схвалено до друку / Accepted: 19.02.2025